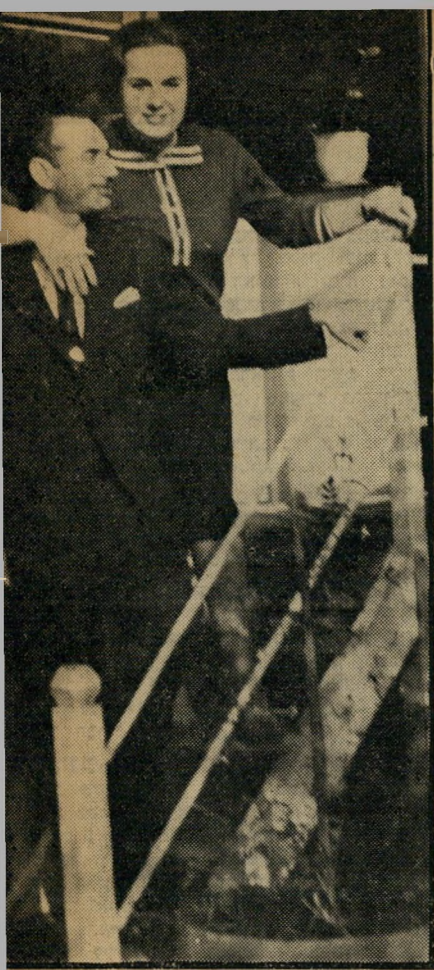

זוג מעורב התייצב מול הכפייה הדתית - ובית-משפט תמך בו

האבה ניצחה

הנרייטה וישראל שלזינגר*
החלטה היסטורית: "לא פילגשותו"

רה שאינה נופלת בהרבה בחומרתה מנישואייתעורבות, וההכרה בתוקפם של נישואים כאלה נוגדת את השקפת עולמו ופירושה קשה ברגשותיו. אך זהו ויתור הנדרש על מיהודי כזה, תמורת ויתור שבני המתנה השני חייבים לו, למען החיים המשותפים של אומה אחת.

זרם העלייה מוסיף להביא לישראל בני זוג מכל ארצות תבל, וביניהם כאלה שיבארוץ מוצאם לא התחתנו לפי דת משה וישראל. האם מחייב הסדר הציבורי של ארץ-עליה כזאת, להפך שלום המשפחות ולהכריז על כל המקרים האלה כעל פילגשות בלבד?

עתה כבר היה ברור לכל הנוכחים, כי נחמך תקדים הכיסוי הפוגע והנוגד יסוריותיה של הכפייה הדתית.

סיכום השופט זילברג את דעתו של עמיתו זוסמן: "יש לרשום את הנרייטה פונק כאשתו של יוסף שלזינגר, ונוסף על כך, אין לקבוע בבטחון, כי בבוא האלמנה תוקפם של הנישואים בפני בית-המשפט או בית-דין — ייפסל תוקפם של נישואייתעורבות. לפיכך הייתי עושה את הצרועל-תנאי ההלטי".

ובכן — אינו משתי הדיעות זכתה לרוב השופט זילברג המשיך לקרוא מן הכתב, בקול השליו. הדברים שקרא הבהירו סופית לבן-מנשה כי דחוק הוא אשר ניצח: "השופט ברנזון — אני מסכים לדעתו של חברי הנכבד השופט זוסמן... השופט ויתקון גם אני מצטרף לדעתו של חברי הנכבד השופט זוסמן... השופט מני — מסכים אני לדעת חברי הנכבד השופט זוסמן". ברוב של ארבעה נגד אחד, הוחלט כי אין לכפייה הדתית שליטה מוחלטת ובלתי מסוייגת על חייו של האזרח. בן-מנשה רץ החוצה בכל כוחו, ולפני כניסת השבת מיהר להבריך להנרייטה וישראל שלזינגר: "עלה שחר הצדק. הצלחה מלאה."

* בקפריסין, דקות מעטות אחרי נישואיהם.

את הנישואים בתעודת הנישואי. ציטט השופט את תשובת משרד הפנים: "צריך להיות ברור שהנשואין האזרחיים שנערכו בין מר שלזינגר ובין הגב' פונק בקפריסין אינם תופסים לגבינו. החוק ה' אישי החל עליו הוא חוק שיפוט בת-דין רבניים, וחוק זה אינו מאפשר נישואייתעורבות."

קבע השופט: "הכרעה זו של אגף מיר-שם התושבים במשרד הפנים לוקה בשתיים לפחות. ראשית, תמהני מה אסמכתא מצאו (אנשי משרד-הפנים) בחוק שיפוט בת-דין רבניים דחוק. שחוק זה — הוא ולא אחר — איננו מאפשר נישואייתעורבות. שהרי סעיף 2 לחוק הג'ל קובע: נישואין גירושין של יהודים ייערכו בישראל על פי דין תורה. נישואין של יהודים מדבר הכתוב, ולא עוד — אלא בנישואין שנערכו בישראל, המבקשת אינה יהודיה ונישואיה נערכו מחוץ לישראל..."

מאז הוחק חוק זה, לפני 10 שנים, לא קיבל מכה כה נוראה. כי עד כה קיבל כל אזרח כמובן מאליו שאי-אפשר לערוך בישראל נישואין אזרחיים. והנה בא שופט בית-המשפט העליון והפריך הנחת-יסוד זו.

הוא עבר לשאלת הרישום בתעודת-היהודי: טול את מיקרהו של פלוגי יהודי, שינשא את אלמונית שהיא קתולית, בטקס אזרחי בארץ פלמונית, והוא מציג בפני פקיד-הרישום תעודת נישואין. בבית-משפט אזרחי יקיבע דיינות הטקס על-פי הדין ה'נהוג בארץ עריכתם. לא כן בבית-דין דתי, שיפסול טקס אזרחי. כיצד יכחן פקיד-הרישום את דעתו — לבית-המשפט המחוזי או לבית-דין דתי? ... חברי הנכבד, השופט זילברג, מניע עליו שמים וארץ, כי אך כשעשה היה בינו לבין החלטה הפוכה. אם זו היא עדותו של שופט בית-המשפט העליון, היתואר ה'דבר שפקיד מנהיג, כגון פקיד-הרישום, יעטוף בכלל בבעיה כזאת?

"דעתי נוטה לכך, כי ברושמו את מצבו המשפחתי של התושב, אין זה מתפקידו של פקיד-הרישום ליתן דעתו על תוקפם של ה'נישואים'. לדעתו חייב הפקיד לרשום כחוק.

"עלה שחר הצדק!"

שופט לא הסתפק בקביעת החובה המינהלית, שהיתה מהפכנית לכשעצמה. הוא הודיע בפירושו, כי גם לו הובאה להכרעה משפטית השאלה אם יש לפסול את הנישואין בגלל היותם אזרחיים — להניח שלא היה פוסל את הנישואין.

"פסול הנישואין", קבע, "על פי הלכות הדת, יהא שיקול נכבד ביותר. אך הל' הוא צריך להיות השיקול היחיד. ציבור ישראל מחולק היום לשני מחנות. מחנה אחד, שומר מצוות או מרביתן, עומד לעומת מחנה אחר המרגיש את ההבדל בין מדינת חוק ומדינת הלכה. השקפותיהם של שני המחנות נוגדות אלה את אלה בתכלית. הסדר הציבורי בישראל אין פירושו, שהשופט יכפה את השקפתו של מחנה אחד על המחנה השני. החיים מחייבים יחס של סובלנות כלפי הולות והתחשבות בהשקפתו שהיא אחרת, ולפיכך לא יהא קנה-המידה של השופט אלא מאזן כל הדעות הרווחות בציבור."

... נמצא כי בישראל חיים מאות ואולי אלפים זוגות שלא באו בברית-נישואין אלא בטקס אזרחי. המדינה מכירה בכך והדת אינה מכירה בכך. חוששני, כי מנקודת מבטו של יהודי-שומר-מצוות, הרי זו עבירה

בשעות היום היה ישראל יוצא לעכו-דתו, כסוכן של בית-חרושת אביק לתרבות. פות. הנרייטה, שנשארה לבדה בבית, היתה נתונה לזרם בלתי-פוסק של מבקרים קנאים, שהשמיעו אותה, כינה פילגש והטי' לו טירור חברתי עד שכמעט יצאה מדעתה. במקביל, ניהלו השניים מערכה משפטית, על זכותם להיות מוכרים כבעל ואשה. את מלחמתם ניהל יוסף בן-מנשה, עורך-דין תל-אביבי צעיר (35), שהגיע מארגנטינה מולדתו, כאיש-צוות של אגניית המעפילים הפורצים ב'1947, הפך להיות יושב-ראש הליגה למניעת כפייה דתית.

לפני חודשיים לא יכלה הנרייטה לשאת יותר את המתח. "אני לא מוכנה לחיות בארץ שאינה מכירה בי כאשה חוקית", אמרה לבן-מנשה. "אני רוצה ילדים שלא יהיו ממזרים, אני רוצה להיות מאושרת, אבל לא נותנים לי."

השבוע ניתנה לה האפשרות לכך על-ידי החלטת בית-המשפט העליון.

"הנישואים חסרי-תוקף!"

עורך-הדין בן-מנשה ישב מוכא ביאולם בית-המשפט. עם כל פרק נוסף שהשמיע השופט העליון משה זילברג, נעשה מצברותו של הפרקליט קודר עוד יותר. היה לו ברור לגמרי: הוא הפסיד במשפט. סופר מעריב מיהר לטלפון הקרוב ביותר, כדי להעביר את הודיעה לעיתונות: נדחתה בקשתה של הנוצרייה הנרייטה פונק. וכי אינה מקום נותר לספק? הרי השר' פט זילברג ישב בראש השופטים, וברור היה כי הוא מקריא את החלטת כל השופטים, או לפחות את דעת הרוב. ודעה זו היתה חריגה מעמית: "חוך הנחה כי דיני ישראל הם חוקי האישי של מר שלזינגר, עולה מכך כי נישואיו של זה עם המבקשת הם חסרי תוקף חוקי."

השופט, שהוא גם אישיות דתית מוכרת, עבר לנקודה שניה: האם, על אף העדר תוקפם של הנישואים, חייב היה פקיד הרישום לרשום את הנרייטה כנישואה? בן-מנשה טען, כי פקיד הרישום חייב לרשום מה שהאזרח משמיע באוזניו, ואין לו להתעמק ולחקור במעמדו האישי המשפטי של האזרח.

ואילו השופט פסק: "אם משוכנע פקיד הרישום כי האיש איננו נשוי, אסור לו לרשום דבר שהוא, לדעתו, שקר מוחלט. כי שאלון-הרישום שואל על המצב המשפטי המשפטי של הנרשם, ולא על העובדה הערטילאית אם עבר טקס נישואין או לא... דוחה אני, איפוא, גם את הטענה שהנרייטה ומציע לבטל את הצרועל-התנאי ול'בטל את הבקשה."

עברה קרוב לשעה שלמה, מאז החלה הקראתו של פסק-הדין. רק אז נודע לבני-בית-המשפט כי אין זה פסק-דין פה-אחד. הודיע השופט זילברג: "אקרא עתה את פסק-הדין של השופט זוסמן."

בן-מנשה נינוח מעט. בכל זאת תישמע תמיכה כלשהי בעמדתו, לו גם תמיכה של מיעוט.

קריאת פסק-הדין השני ארכה יותר משעה וחצי. עתה השתנו פני הדברים: בן-מנשה היה מרוצה, ופקידו משרד-הפנים הקדירו פנים.

השופט זוסמן סקר את השתלשלות ה'פרשה, מאותו יום בדצמבר 1961, בו ערך פקיד משרד הפנים בניקוסיה את טקס-ה'נישואים, עבר לסירוב משרד הפנים לרשום

די! די! די! אני לא יכולה יותר! עוד יום אחד — ואני אשתגע לגמרי!" זעקה ביאוש הנרייטה שלזינגר.

מה הביא אותה לסף התמוטטות עצבים? קודם כל, מפני שלא רצו להכיר בזכותה להיקרא בשם שלזינגר. איננו מכירים ב'נישואים שכן לישראל שלזינגר, הודיעו לה פקידו משרד-הפנים, השאירו בתעודת-הזיהוי שלה את הרישום: הנרייטה אגנה פונק, רחקה.

הרב לא רוצה לגייר

כאשר הגיעה ארצה, לפני כארבע שנים, היו תוכניותיה מוגדרות ופשוטות. מודעות הפירסומת שנשאו את תמונתה הכריזו: "קורה קורונה, אימה סומק האירופית, הזמרת בעלת ארבע האוקטאבות, תופיע בבאר מונטיניור."

ערב אחד הפיעה באטום באר, פגשה שם את ישראל שלזינגר. הוא היה גרוש לא-מכבר, הוא היה שחור, מופסטי, יליד פאריס, בעל שפה משותפת עם הזמרת ילדת לוסטנבורג. הנרייטה, שהיא כיום בת 36, וישראל (45) התאהבו. הם החליטו להתחתן. הזמרת הקאתולית אף הסכימה להתגייר לצורך זה. אך ברבנות סירב רב מחמיר לגיירה. "להיות יהודי זה לא כל כך פשוט", הסביר, "את לא רוצה להיות יהודיה כדי להיות יהודיה, אלא רק כדי להינשא ליהודי."

כאשר עמדה הנרייטה על בקשתה, הריץ אותה הרב בלבב הראשון של מירון-מיכ"שולים מיינע: "תשיגי קודם אישור ושיבת-קבע בארץ". מהר מאוד הסתבר לשניים, כי רוצים להמאס עליהם את אהבתם, בלך ושוב.

כמוצא אחרון נסעו השניים לקפריסין, התחתנו שם בטקס אזרחי. את הארכת אשרת-הישיבה בארץ, אותה סירבו הפקידים הדתיים של משרד הפנים להעניק ל'הנרייטה, קיבלה הכלה החושה מקונסול ישראל בניקוסיה. הנוג חזר ארצה כבעל ר' ואשה. משרד הפנים לא הכיר בנישואין וכך הם מצאו את עצמם במרכז מערכה כפולה.

פרקליט בן-מנשה

מירבך בהול: "הצלחה מלאה"

מירשם התושבים. אולם בתוך המחנה ה'דתי עצמו היו אנשים שהיו מוכנים להשלים עם פסק-הדין. זהו ישמש ססתומ' ביטחון מצויין, הסבירו, מעתה, כל מי שרוצה להתחתן עם נוצריה לא יצטרך ל'הועיק את הקהל נגד כפייה דתית. יוכל להתחתן בשקט בקפריסין, ולרשום את אש'תו בתעודת-הזיהוי כנישואה."

אך הרוב החילוני, שקידם בברכה את פסק-הדין, קיחה כי זהו רק צעד ראשון, כדרך אל חקיקת חוק, שיתיר נישואים אזרחיים במדינת ישראל עצמה.

הוא הכריז שבית-הדעת, שסיכנה את חייו. אך הרבנים לא זזו מעמדתם, והשניים היגרו מן הארץ.

כמה זוגות עשו מה שעשו ישראל שלזינגר והנרייטה פונק, נסעו להתחתן חתונה אזרחית בפני פקיד מושלתי בקפריסין. לשבועם ארצה נתקלו בזרוע השנייה של הכפייה הדתית: משרד הפנים, שפקידיו סירבו לרשום אותם כבעל ואשה.

פסק-הדין של בית-המשפט העליון הבקיע את החומה. מיד נזעקו משה שפירא וחב' ריו לסתום את הפירצה, על ידי תיקון חוק

לא-יהודים. כי לא-יהודי יכול להתגייר, אך "ממזר" אינו יכול להיטהר מממורותו. **פירצה בחומה.** הגבלות אלה נטלו מאלפי זוגות ישראלים את הזכות ל'אשר. כמה מהם ירדו מן הארץ, התחתנו והתיישבו בארצות שבהן חופשי האזרח נשאר אומללים. אחרים ויתרו על נישואים, שתימדי הסתיימה בתבוסה.

המיקרה המפורסם הראשון היה מיק'רהו של הצייר החפאי משה ברק, שבקיש לשאת את אהובתו הנוצרית מיונסולביה.

נהוג בעדה זו — אינם תופסים לפי כללי הרבנים של אירופה, שהם השולטים גם בישראל. על כן, אין האיש יכול להתחתן במדינת ישראל.

שתי עדות כאלה הן הקראית, המונה כ'5000 איש בישראל, ובני-ישראל (7000 איש). לאלה מוסיפה הרבנות הישראלית גם בני זוגות שהתגרשו בפני רבנים רפורמיים. גירושין אלה אינם תופסים, והילדים שנולדו מנישואין שניים הם ממזרים, שאינם יכולים להתחתן בישראל.